

Stručna obrada građe i registracija zbirki Etnografskog muzeja u Zagrebu

- Rad se temelji na neposrednom iskustvu stručne obrade muzejskih predmeta iz fundusa Etnografskog muzeja u Zagrebu s osvrtom na početne metode rada i promjene u dokumentiranju nastale donošenjem novih zakona i pravilnika.

Ključne riječi: Etnografski muzej (Zagreb)
stručna obrada muzejske građe, registracija muzejskih zbirki

POČECI STRUČNE OBRADJE GRAĐE

Od osnutka Etnografskog muzeja u Zagrebu 1919. godine prisutno je nastojanje za sustavnom i kvalitetnom obradom muzejske građe. Temeljni dio muzejskog fundusa činilo je pet zasebno nastalih zbirki u kojima su predmeti skupljeni prema individualnom estetskom kriteriju sakupljača. Najbrojniji dio fundusa bili su tekstilni predmeti o kojima su nedostajali najosnovniji podaci. Uz Salomona Bergera, osnivača i ravnatelja Muzeja, pokretač svih akcija u uspostavljanju muzeoloških standarda muzeja bio je Vladimir Tkalčić. On je postavio temelje stručnoga i znanstvenoga rada, najprije kao kustos, a od 1925. do 1934. godine kao upravnik Etnografskog muzeja. Oblikovao je prve zbirke predmeta, ustanovio dokumentacijske fondove, pokrenuo inventarizaciju fundusa. Na terenskim je istraživanjima diljem Hrvatske prikupljao etnografsku građu te sustavno i selektivno prikupljao građu za muzejske zbirke, uz primjenu fotografskoga, filmskoga i fonografskoga snimanja.

U prvim godinama djelovanja muzeja prioritetno je bilo, kako sam Tkalčić kaže: „Taj materijal, koji broji preko 20.000 komada, strogo sistematski svrstati, te ga uopće urediti prema znanstvenim muzeološkim principima, najpreča je dužnost njegove uprave; dakle investirati, katalogizovati i pregledno te estetski ga izložiti. Inventari i katalozi pak mora da su snabdjeveni uz točne kritičke naznake i opise dobrim slikama, risirijama ili fotografijama predmeta. Velike su poteškoće, s kojima se sadašnja uprava mora kod toga da bori, no najveća joj je poteškoća odatle, što su stari inventari predmeta najvećim dijelom silno manjkavi... Nema druge pomoći

do li ustrajnog sitnog muzejskog rada, kopkanja po starim inventarima i spisima, katalogizima neprojenih drugih muzeja...“ (1922: 74).

Tako su od početka rada Muzeja uvedene inventarne knjige i kataloške kartice. Pet zatvorenih zbirki koje su kao inicijalni fundus ušle u Etnografski muzej u Zagrebu uvedene su u inventarne knjige sa signaturama AH, B, BK, ŠM i UO, nazvanima prema izvoru iz kojeg su došle.¹ Istovremeno je otvorena i inventarna knjiga pod nazivom Et - Ethnographica u koju su pod prvih pet brojeva Et 1 – Et 5 upisane spomenute zbirke, a od signature Et 6 slijedio je upis predmeta koji su otkupom ili darom ulazili u fundus muzeja. Godine 1928. uvedena je još jedna inventarna knjiga signature ZGZ u koju su se unosili predmeti otkupljeni sredstvima Grada Zagreba do 1940. godine. Ovomu treba dodati i inventarnu knjigu zbirke ES – Etnološki seminar u kojoj su evidentirani predmeti koji su bili dijelom u vlasništvu Etnografskog muzeja, a dijelom Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a služili su u nastavne svrhe. Treba pribrojiti i inventarnu knjigu zbirke pod oznakom VA – Varia u koju su ušli lako kvarljivi i predmeti podložni oštećenjima (pisanice, bilje i sl.). Uz gore navedene zbirke s pripadajućim inventarnim knjigama, 1970-ih je otvorena inventarna knjiga pod nazivom Exota – Ex u kojoj se trebala inventirati građa izvaneuropske provenijencije iz zbirke A. H., no, taj princip nije uvijek dosljedno proveden pa se dio nastavio voditi u knjizi Et 6, a dio u knjizi Ex. Osim tih glavnih inventarnih knjiga u dokumentaciji Muzeja postoji i inventarna knjiga signature G. U njoj su upisani predmeti koji su došli u muzej posredstvom ili darom prof. Gavazzija, no prije su inventirani u Ethnographici. O inventarnoj knjizi pod nazivom Arcana vrlo se malo govorilo. Možda zato što su u njoj zabilježena samo tri inventarna broja predmeta koji su usko vezani uz intimu, o čemu je bilo „neprikladno“ govoriti i nikada se nije nadopunjavala.² Prvih pet zbirki je inventirano u knjige većeg formata tvrdih korica, a od knjige Et 6 podaci su upisivani u vrlo teške knjige tvrdih korica s kožnim hrptom i kutovima stranica, velikih dimenzija, vrlo nepraktičnih za rukovanje. Upisivali su se sljedeći podaci o predmetu: redni inv. br./ predmet (opis)/ odakle/ kako i kada je dospio u muzej/ broj komada/ smješten/ nabavna cijena/ bilješka. U početku je tekući broj bio ujedno i inventarni broj predmeta, a poslije je svaka sljedeća godina počinjala brojem 1.

Usporedno s knjigama vodile su se i kataloške kartice za svaki predmet na kojima je uz sve navedeno zapisan kratki opis predmeta, često i s nepotpunim podacima o materijalu, tehnici, izradi i dimenzijama. Kataloška kartica ispunjavala se rukopisom običnom olovkom, a poslije i tintom. U određenom broju je često na poledini kartice crtež predmeta ili karakteristični motiv s predmeta (Sl. 1/str. 174). Uz kataloške kartice vodili su se i katalozi prema vrsti i lokalitetu predmeta. Kako muzeološka načela obvezuju zaštitu građe na nekoliko razina, već je krajem 1920-ih godina došlo do uvođenja Knjige ulaza i Knjige izlaza kao sastavnim dijelom, što bismo danas rekli, primarne dokumentacije (Mokos 2011: 274).

1 AH – Historijsko-arheološki odjel Hrvatskog narodnog muzeja; B – zbirka Salamona Bergera; BK – Berger-Komora (vlasništvo Trgovačko obrtnog muzeja); ŠM – Školski muzej i UO – Umjetno obrtni muzej.

2 U knjizi su upisani: *kalafićur* – drvena figura s pomičnim udom i dva *nakurnjaka* – vunena i pamučna navlaka za čuvanje uda od hladnoće.

INVENTARIZACIJA I KATALOGIZACIJA

O važnosti i vrijednost kvalitetne stručne obrade predmeta godinama se raspravljalo i pokušavalo pronaći najbolja rješenja. Sredinom 20. stoljeća počelo se na svjetskoj razini intenzivnije promišljati o najboljim metodama tog dijela muzeološkog rada tako da se 1953. godine na 3. konferenciji ICOM-a u Parizu toj temi posvetila dužna pažnja.³ Kod nas je o tom problemu pisao naš poznati muzeolog Antun Bauer koji je smatrao da je „stručno inventiranje muzejskog materijala možda najviše zanemareni dio rada naših muzeja.“ (1955: 5). No, kao dobar primjer navodi: „Nesumnjivo je najsolidnije prostudirana radnja kolegice prof. Paule Gabrić, kustosa Etnografskog muzeja u Zagrebu, koja donosi rješenje problema o inventiranju etnografske zbirke, bila povod da su muzeji u Djakovu i Osijeku uveli ovaj sistem inventiranja za etnografsku građu u svojim zbirkama. To su vjerojatno najsolidnije uređeni muzejski inventari u našim muzejima.“ (Ibid 1955: 20). Paula Gabrić je radila kao kustosica, poslije kao muzejska savjetnica, u Etnografskom muzeju od 1948. do 1978. godine.⁴ I ona je u stručnom radu „Katalog Etnografskog muzeja: inventiranje muzejskih predmeta i sistem inventarnih knjiga te katalogiziranje s naročitim osvrtom na specifičnosti etnografske struke“ pokušala dati metodološke okvire u vođenju primarne dokumentacije shvaćajući njezinu neprijepornu važnost – „...rad oko inventiranja i katalogiziranja čini jezgru svakog pravog, svrsishodnog i svjesnog muzejskog rada. Najbolji i metodski dobro usmjeren sabirački rad ne će donijeti dobrih i trajnih plodova, ako istovremeno nije metodski obuhvaćen i rad oko katalogiziranja tih sakupljenih objekata. Zato je od primarne važnosti za svaki muzejski rad postava dobrog, svrsishodnog sistema inventiranja u obliku savjesne i stručne obrade svakog pojedinog muzejskog predmeta“ (Gabrić 1954: 5). Također, dala je prijedlog novog načina stručne obrade građe: detaljne upute dodjeljivanja inventarnih brojeva, dimenzije i materijal glavne inventarne knjige, izgled i sadržaj kataloške kartice, inventarnog omota, priručnih kartoteka itd. (Sl. 2/str. 175). U osnovi se rukovodila obveznim sustavom evidentiranja muzejskih zbirki za sve muzeje u bivšoj Jugoslaviji, prema Saveznom ministarstvu za nauku i kulturu, Beograd, 1950. godina (Ibid 1954: 30). Njezinim konačnim prijedlozima prethodila je dublja analiza tadašnje situacije, ne samo u domaćim, nego i u velikim svjetskim muzejima. U arhivu muzeja postoji niz dokumenata koji potvrđuju brojnu korespondenciju s najznačajnijim etnologima i muzejskim stručnjacima Europe, u kojima se doznaje o njihovim metodama inventiranja i katalogiziranja. Detaljan opis rada i postupka dodjele inventarnih brojeva u Musée de l’Homme u Parizu poslao je Claude Lévi Strauss (Sl. 3/str. 176), kao i Georges Henri Riviére, osnivač nekadašnjeg pariškog Musée National des Arts et Traditions Populaires⁵ (Sl. 4/str. 176) te dr. Andreas Lommel iz Staatliches Museum für Völkerkunde u Münchenu.⁶ Kao prilog svojoj

3 Detaljan osvrt na konferenciju napisala je Vanda Pavelić, kustosica MUO-a (1956: 1-15).

4 „Paula Gabrić – Stručno obrađujući građu, specijalizirala se za pučku obradbu drva, pleter i košaraštvo, te neke arhaične tekstilne tehnike. Autorica je ili suradnica pri pripremanju izložaba Etnografskog muzeja u Zagrebu, kompleksnih izložaba etnografskih odjela zavičajnih muzeja... te u inozemstvu.“ (Muraj 1998; <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6516>).

5 Ur. broj 142; primljeno 19. IV. 1949.

6 Ur. broj 137; primljeno 25. VI. 1949.

radnji Paula Gabrić navodi nazive svih institucija i elemente u obradi građe kojima su se služili u svojim ustanovama.⁷ Od ponuđenih prijedloga u Etnografskom muzeju u Zagrebu prihvaćeni su samo neki. Niz novih rubrika uvedeno je u inventarnu knjigu: inv. br. /kategorija spomenika kulture / knjiga ulaska / zbirka, odjeljenje / opis/ autor, proizvođač / vrijeme postanka/materijal, tehnika / veličina, težina/ br. komada / stanje, zaštitni zahvati / mjesto izvedbe / mjesto nalaza / način nabave, datum, br. spisa / ime i adresa prodavaoca ili darovatelja / cijena / foto, dia / inventarni omot / smještaj / napomena. Također se promijenio izgled i sadržaj kataloške kartice koji se usvojio tek 1960-ih godina, počevši od inventarnog broja 19.000 (Sl. 5/str. 177). Od tada su se podaci upisivali pisaćim strojem sve do početaka informatizacije i računalne obrade podataka početkom 1990-ih godina. Od samog početka, način dokumentiranja građe u Inventarnoj knjizi Et 6 teкао je tako da su kustosi/ce⁸ kataloški obradili predmet, a potom je dokumentarist/ica prepisivala rukom u Inventarnu knjigu, tako da su informacije upisane u inventarnu knjigu i u katalog gotovo istovjetne. U njima svaki predmet ima svoj inventarni broj, a analizom predmeta, zapisivani su podaci o njegovim strukturalnim (materijal, oblik, tehnika izrade) i funkcionalnim (namjena, uporaba) svojstvima. U katalogu nema fotografija predmeta no vrlo čest je crtež predmeta ili ukrasnog motiva. Veliku vrijednost imaju i zapisi dijalektalnih naziva pojedinih dijelova predmeta i osoba koji su ih izradili. Osim podataka koje sam predmet emitira, bilježili su se podaci o načinu i datumu nabave, dimenzijama, otkupu, a najveći dio kartice zauzimao je podroban opis predmeta.

RAČUNALNA OBRADA GRAĐE

Računalna obrada podataka započela je najprije u programu Modes, potom u Promusu,⁹ a od 2009. godine u računalnoj bazi podataka M++ . U informatičkim počecima trebalo je dosta usklađivanja i uočavanja posebnosti svakog muzeja zbog specifične građe koju posjeduje. Djelatnici Etnografskog muzeja u Zagrebu aktivno su sudjelovali u razradi novog dokumentacijskog sustava i izmjenama i dopunama jedinstvene klasifikacije muzejskih predmeta za etnografske muzeje. No, moram naglasiti da su ishodište za standardizaciju bili upravo podaci sa stare, „papirnate“ kartice. Veliki dio podataka s tih kartica sadržani su i u *Međunarodnim smjernicama za podatke o muzejskom predmetu: CIDOC-ove podatkovne kategorije*¹⁰ te u *Međunarodnim podatkovnim standardima za etnologiju/etnografiju*¹¹ koji su nam zasigurno bili putokaz za valjano rješavanje problema standardizacije (Zorić 2002: 316). Ranije upisani podaci iz programa Promus konvertirani su u M++ preko kojeg se odvija rad na daljnjem

7 Iz Arhiva EMZ-a.

8 Iznimka je Blažena (Mohaček) Szenczi koja je kao preparatorica, ali i kao vrsna stručnjakinja za tekstil, kataloški obrađivala predmete.

9 Više vidjeti u: Zorić 2002: 315-321.

10 International guidelines for museum object informations: the CIDOC information categories, International documentation Committee (CIDOC), International council of Museums (ICOM), 1995.

11 International Core Data Standards for Ethnology/Ethnography, CIDOC Ethnoworking Group, International Council of Museums, 1996.

prenošenju podataka. Nova tehnologija donijela je novi izgled i strukturu inventarne knjige, ali sadržaj je minimalno promijenjen (Sl. 6/str. 177). Nakon popunjavanja podataka i spajanja fotografije uz zapis, inventarni list se ispisuje, a na kraju godine i uvezuje u čvrsti uvez. Računalna baza podataka M++ (zajedno sa modulom i S++ za obradu sekundarne dokumentacija) pruža mogućnost brzog unosa podataka, stvaranja baze podataka, integriranja foto, video i audio zapisa te pretraživanja kojima se iz baze podataka mogu izvući informacije po najrazličitijim kriterijima (nazivu, smještaju, lokalitetu, materijalu). Program znatno olakšava ispis potreban za registraciju zbirki uz preduvjet da je zbirka sređena i valjano dokumentirana. Digitalizacijom se poboljšava dostupnost građe i zaštićuju izvornici. U Muzeju se započelo sa skeniranjem starih kataloških kartica koje su desetljećima služile kao izvor podataka, a čestim su korištenjem oštećene. Na njima su zabilježeni detaljni opisi, dijalektalni nazivi, crteži. Njihovim skeniranjem i spajanjem njihovih sadržaja uz predmetnu karticu sačuvati će se vrijedni podaci, a arhiviranjem zaštititi ih kao izvornike.

JEDINSTVENA INVENTARNA KNJIGA I REGISTRACIJA ZBIRKI

Osamostaljenjem Republike Hrvatske 1991. godine doneseno je niz zakona i pravilnika koji su iz njih proistekli, pa tako i oni vezani za kulturna dobra i muzejsku djelatnost. Inicijator promjena u tom sektoru bio je ondašnji ministar kulture, mr. sc. Božo Biškupić. Uvidom u stanje muzejskih zbirki, njihovu nepotpunu ili čak nepostojeću dokumentaciju, nastojao je uz pomoć muzejske zajednice odrediti prioritete, oblike i načine vođenja, prije svega muzejske dokumentacije. *Zakon o muzejima*¹² stupio je na snagu 1998. godine, a iz njega je slijedio *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*.¹³ Prema čl. 6 navedenog Pravilnika uvodi se jedinstvena inventarna knjiga muzejskih predmeta koja je dio primarne dokumentacije i kojom se potvrđuje vlasništvo muzeja nad fundusom. Do trenutka kad se ta obveza prosljedila, u inventarnoj knjizi Et 6 bilo je upisano slijedom tekućih brojeva 30 494 inventarne oznake. Tom broju se dodao zbroj predmeta iz svih prije spomenutih zbirki, što je rezultiralo brojem 45 352. Međutim, predmeti sa starim inventarnim oznakama (AH, B, BK, UO, ŠM, Ex, ES, ZGZ, V) nisu preinventirani brojevima koji čine razliku od 14 858, nego su dalje zadržali svoje inventarne oznake tako da je nastala praznina od nekoliko tisuća nedodijeljenih brojeva. No, to su prihvatili svi muzeji koji su imali sličnu situaciju kako bi se uspostavila jedinstvena Inventarna knjiga.

Sljedeća obveza bila je registracija svih zbirki u muzejima tako da su se morala revidirati prijašnja rješenja o registraciji spomenika kulture. U rješenju *Regionalnog zakona za zaštitu spomenika kulture* u Zagrebu iz 1974. godine¹⁴ utvrđuje se da muzejska zbirka Etnografskog muzeja u Zagrebu ima kao cjelina svojstvo spomenika kulture te da se određuje upis u Registar pokretnih spomenika kulture. U obrazloženju stoji da

12 Zakon o muzejima (NN 142/98) čime je prestao važiti Zakon o muzejskoj djelatnosti (NN 12/77).

13 Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02).

14 Rješenje se temelji na članu 30,33 i 62 Zakona o zaštiti spomenika kulture (NN 7/1967. i Pravilnika o registraciji spomenika kulture (NN br. 8/68).

se „muzejska zbirka Etnografskog muzeja sastoji od predmeta etnografske građe SFR Jugoslavije, vanevropskih zemalja Afrike, Azije, Australije i Oceanije te južne Amerike i pojedinačnih predmeta iz ostalih evropskih zemalja (Rumunjska, Mađarska, Čehoslovačka i dr.), osnovanog 1919. godine, najveća je zbirka etnografske građe na području SR Hrvatske, jedina republičkog karaktera“. U prijavi za upis muzejske zbirke u *Registar pokretnih spomenika kulture* navode se inventarne knjige sa signaturama zatvorenih zbirki koje su kao početni fundus ušle u Etnografski muzej u Zagrebu. Ukupnim zbrojem inventarnih brojeva gore navedenih zbirki, a koje su ušle u Prijavu za upis u Registar pokretnih spomenika kulture iz 1974. godine, došlo se do 41.985 inventarnih brojeva s ukupno 53.579 predmeta. Prema podacima Nade Gjetvaj, do sredine 1989. godine, fundus Etnografskog muzeja u Zagrebu se povećao na 58.865 inventarnih brojeva, tj. oko 70.000 predmeta (Gjetvaj 1989: 19). Riječ *oko* upućuje da se nije mogao definirati točan broj predmeta s obzirom da se grupi predmeta često dodjeljivao jedan inventarni broj (osobito kod kompleta narodnih nošnji koji mogu sadržavati od dva do desetak dijelova).¹⁵ Nejasne su disproporcije u ukupnoj sumi inventarnih oznaka i broja predmeta, no koliki je točan broj predmeta danas u fundusu EMZ-a znat će se tek nakon računalne obrade svakoga pojedinog predmeta, revizije svih zbirki i napokon registracije.

Novi *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske* donio je Hrvatski Sabor 1999. godine. Uz promjenu nazivlja, tim se Zakonom uređuju vrste kulturnih dobara, mjere zaštite, obveze i prava vlasnika i niz drugih pitanja vezanih sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara. Njime se utvrđuje podjela kulturnih dobara na nepokretna, pokretna i nematerijalna. Svojestvo kulturnog dobra, na temelju stručnog vrednovanja, utvrđuje Ministarstvo kulture rješenjem, nakon kojeg se kulturno dobro upisuje u *Registar kulturnih dobara RH*. Prema čl. 14 istog *Zakona*, *Registar* se sastoji od tri liste: *Liste zaštićenih kulturnih dobara*, *Liste zaštićenih kulturnih dobara od nacionalnog značenja* i *Liste preventivno zaštićenih dobara*. Prema gore navedenom, zbirke Etnografskog muzeja u Zagrebu upisuju se u Registar kao Pokretno kulturno dobro na Listu zaštićenih kulturnih dobara. Do danas su registrirane sljedeće zbirke: Zbirka torbi, Zbirka dječjih igračaka i igara, Zbirka glazbala, Zbirka suvremene odjeće, Zbirka pisanica, Zbirka slikarstva, grafike i primijenjene grafike, Zbirka pušačkog pribora i Zbirka suvenira. Taj broj bi mogao biti i veći, no unos u računalno nije tek puki prijenos podataka sa starih kartica¹⁶ jer su mnoge od njih nepotpune. To zahtijeva neposredan kontakt s predmetom kako bi se dobili podaci koji su dio obvezne dokumentacije za utvrđivanje kulturnog dobra. Drugi razlog koji utječe na relativnu sporost jest fotografiranje što je za određenu vrstu predmeta vrlo zahtjevno, a taj posao obavljaju sami voditelji/ce zbirki.¹⁷ Kako nitko od kustosa/ica nije profesionalni fotograf, za obradu

15 Iz perspektive suvremenog vođenja muzejske dokumentacije, praksa dodjeljivanja jednoga inventarnog broja grupi predmeta nije prihvatljiva jer svaki muzejski predmet mora imati jedinstvenu inventarnu oznaku.

16 Kompletно skenirane kataloške kartice ubrzale bi postupak.

17 U Muzeju ne postoji fotografski atelier pa je snimanje moguće samo tijekom ljetnih mjeseci. Nedostatak rasvjete i negrijani prostori tijekom zime onemogućavaju cjelogodišnju aktivnost snimanja. Osim toga pojedine tekstilne predmete većih dimenzija ili složenije strukture valja prirediti za fotografiranje što pretpostavlja pomoć preparatorske službe.

fotografija gubi se dosta vremena (centriranje predmeta, izravnavanje predmeta, izoštravanje, brisanje slučajno snimljenih detalja i sl.). Sljedeći razlog je brojnost predmeta u pojedinim zbirka. Poznato je da većinu fundusa EMZ-a čine tekstilne zbirke od kojih neke broje i do pet tisuća predmeta pa je potrebno dulje razdoblje kako bi se zbirka dokumentirala za registraciju. Uz to se vrlo često predmet u takvim slučajevima kataloški obradi što znatno produljuje obradu, a potom ga se trajnije pohrani. U nekim drugim zbirka, npr. Zbirci pokućstva ili Zbirci gospodarstva, nemoguće je pristupiti predmetu zbog velikih dimenzija, za što je potrebno organiziranje tehničke ekipe koja bi pomogla oko prenošenja, mjerenja i fotografiranja predmeta. Nova prostorna rješenja (obnova zgrade, preseljenje depoa u nove prostore s odgovarajućim mikroklimatskim uvjetima) preduvjet su za kvalitetnu obradu, neometani pristup i adekvatno deponiranje građe.

Prema posljednjoj podjeli i sistematizaciji fundusa, u posjedu Etnografskog muzeja je 37 zbirki.¹⁸ Trenutno se intenzivno radi na digitalizaciji građe i reviziji cjelokupnog fundusa da bi se konačno utvrdio točan broj predmeta, što je preduvjet za registraciju svih zbirki. Dinamika i tempo obrade predmeta ovisit će o rješavanju spomenutih poteškoća i maksimalnom naporu svih djelatnika uključenih u proces obrade građe.

LITERATURA

- Bauer, Antun. 1956. „Neke primjedbe na stručno inventiranje u muzejima“. *Muzeologija* 5: 16-27.
- Gabrić, Paula. 1954. „Katalog Etnografskog muzeja: inventiranje muzejskih predmeta i sistem inventarnih knjiga te katalogiziranje s naročitim osvrtom na specifičnosti etnografske struke“. *Muzeologija* 4: 3-66.
- Gjetvaj, Nada. 1989. „Etnografski muzej u Zagrebu – u povodu 70. obljetnice“. *Etnološka istraživanja* 5.
- Mokos, Jasna. 2011. „Dokumentacija Etnografskog muzeja u Zagrebu“. *Etnološka istraživanja* 16: 273-276.
- Muraj, Aleksandra. 1988. *Hrvatski biografski leksikon*, ur. Trpimir Macan, izdanje 1983.-2009, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6516>
- Pavelić, Vanda. 1956. „Razni modeli inventara u muzejima“. *Muzeologija* 5: 1-15.
- Tkalčić, Vladimir. 1922. „Etnografski muzej u Zagrebu“. *Narodna starina* 1: 73-75.
- Tkalčić, Vladimir. 1930. „Etnografski muzej u Zagrebu 1919-1929“. *Narodna starina* 9: 132-148.
- Zorić, Vesna. 2002. „Iskustva u primjeni računalnog programa Promus u dokumentaciji zbirki Etnografskog muzeja u Zagrebu. *Etnološka istraživanja* 8: 315-320.

---

18 Izvor: <http://www.emz.hr/Zbirke/Organizacija%20zbirki>.